

Zamonaviy xalqaro munosabatlarda axborot xavfsizligi tushunchasi va mohiyati

*Ruxsora Elmuratova,
Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti
Tarjimashunoslik, tilshoslik va xalqaro jurnalistika oliy maktabi o'qituvchisi
e-mail: r.elmuratova@gmail.com*

Аннотация. Mazkur maqolada elektron hukumatni rivojlantirish jarayonida axborot xavfsizligini ta'minlashning dolzarbligi, uning nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qilingan. Axborot resurslaridan samarali foydalanish, axborot oqimini boshqarish va shaxsiy ma'lumotlar himoyasini ta'minlash masalalari yoritilgan. Shuningdek, xorijiy va mahalliy olimlarning axborot xavfsizligi, axborot infratuzilmasi va kiberjinoyatlarga qarshi kurashish borasidagi fikrlari solishtirilib, bu yo'nalishda samarali chora-tadbirlarni amalga oshirish zarurligi asoslab berilgan. Maqolada axborot xavfsizligining asosiy komponentlari – yaxlitlik, maxfiylik va mavjudlik mezonlari, shuningdek tashqi va ichki tahdidlarga qarshi kompleks yondashuvlar muhimligi ta'kidlanadi.

Калит сўзлар. axborot xavfsizligi, raqamlashtirish, shaxsiy ma'lumotlar, axborot infratuzilmasi, kiberjinoyatlar, axborot resurslari, axborot tizimlari

Аннотация. В данной статье рассматривается актуальность обеспечения информационной безопасности в процессе развития электронного правительства и цифровизации деятельности государственных органов. Анализируются теоретические и практические аспекты защиты информации, управления информационными потоками и обеспечения конфиденциальности персональных данных. Сопоставлены мнения зарубежных и отечественных исследователей по вопросам информационной безопасности и противодействия киберпреступлениям. Особое внимание уделено основным компонентам информационной безопасности – целостности, конфиденциальности и доступности, а также необходимости комплексного подхода к защите от внешних и внутренних угроз.

Ключевые слова. информационная безопасность, цифровизация, персональные данные, информационная инфраструктура, киберпреступления, информационные ресурсы, информационные системы

Annotation. This article examines the relevance of ensuring information security in the process of developing e-government and digitalizing the

activities of public institutions. Theoretical and practical aspects of information protection, management of information flows, and safeguarding personal data are analyzed. The paper compares the views of foreign and local scholars regarding information security and the fight against cybercrime. It emphasizes the key components of information security – integrity, confidentiality, and availability – and highlights the importance of a comprehensive approach to counter both internal and external threats.

Keywords. information security, digitalization, personal data, information infrastructure, cybercrime, information resources, information systems

Yurtimizda elektron hukumatni qurish, davlat organlari faoliyatini raqamlashtirish bilan bog'liq harakatlar jadal suratlar bilan amalga oshirilmoqda. Bugungi o'tish davrida tobora globallashib borayotgan axborot oqimini boshqarish va axborot bilan samarali ishlashning ahamiyati ortib bormoqda. Jamiyat hayotining barcha sohalarida faol foydalaniladigan global tarmoqning imkoniyatlari bilim va amaliy faoliyatning turli sohalarida ishonchli ma'lumotlarni olish uchun axborot tizimlarida tashkil etilgan ma'lumotlar to'plamini ifodalovchi axborot resurslariga asoslanadi[1:57-59]. Biroq, axborotning roli oshgani sayin, axborot xavfsizligi vositalari bilan ta'minlanadigan uni himoya qilishning ahamiyati ham ortib bormoqda. Shunday ekan aytish mumkinki, Axborot xavfsizligi axborot infratuzilmasi tomonidan belgilanadigan xavfsiz obyektlar xususiyatiga zarar yetkazishdan saqlanish kerakligi quyidagicha ta'riflanadi:

- fuqarolarning shaxsiy manfaatlarining rivojlanishini ta'minlovchi davlat va tashkilotlarda davlat sirini o'rganish bo'yicha tadqiqotlar olib borish;

- yaxlitlik, maxfiylik kabi xususiyatlarning buzilishini bartaraf etgan yoki sezilarli darajada to'sqinlik qiladigan axborot holati;

- axborotdan qat'iy belgilangan maqsadda va tizimga salbiy ta'sir ko'rsatmasdan foydalanish imkonini beruvchi infratuzilma shakli;

- iqtisodiy komponent, telekommunikatsiya va axborot tizimlari, boshqaruv tuzilmalari, ma'lumotlarni yig'ish, to'plash va qayta ishlash tizimlari, umumiy iqtisodiy tahlil va iqtisodiy rivojlanishni prognozlash, muvofiqlashtirish va qarorlar qabul qilish va boshqa;

- axborot tarmoqlari va ma'lumotlar bazalarini, moliyaviy hisob-kitoblar va ayirboshlash tizimlarini o'z ichiga olgan moliyaviy komponent;

Axborot xavfsizligi mohiyatining asosiy xarakteristikasi xavfsizlikning quyidagi ikki turini o'z ichiga olgan xavfsizlik xususiyatidir [2:146-151].

Axborot xavfsizligida ruxsatsiz kirish holatlarining oldini olishga qaratilgan qoidalarga:

- shaxsiy ma'lumotlarni, ya'ni ijtimoiy qadriyatlarni va boshqa maxfiy ma'lumotlarni himoya qilishda axborot xavfsizligi vositalarining ishlashini ta'minlash hamda ularni muhofaza qilish va

boshqalar.

Xalqaro manfaatlarda esa asosan, ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanish shartlarini qamrab oladi. Masalan: axborot erkinligi, madaniy va iqtisodiy rivojlanishni takomillashtirish, onlayn demokratiyani, IT sohasini hamda xalqaro hamkorlikni rivojlantirish, kabi masalalarni o'z ichiga oladi. Ozarboyjonlik olimi Irena Robertning ta'kidlashicha "Axborot maydonida keng qamrovli axborot xavfsizligining muhim jihati shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligi bo'lib, u ham internetdagi o'z-o'zidan ma'lumotlar bilan o'zaro aloqalar uchun, ham professional virtual dunyoda uzoq muddatli bo'lish uchun tegishli"[3:68-71], deyiladi. Shu o'rinda shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligini ta'riflash mumkin bo'lsa, ularni tashqi tajovuzkor axborotlardan himoya qilishni ta'minlash, axloqiy qadriyatlar va hissiyotlarni kamsituvchi, axloqiy bo'lmagan ma'lumotlardan himoya qilish, aloqa va axborot texnologiyalaridan foydalangan holda amalga oshiriladigan sifatsiz pedagogik mahsulotlardan himoya qilish, elektron shakldagi intellektual mulk ob'yektlarini plagiatdan himoya qilish, aqliy va jismoniy salomatlikni himoyalashda axborot texnologiyalaridan foydalanish davrida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan salbiy ta'sirlardan himoya qilish zaruratini ko'rish lozim bo'ladi.

Har qanday tizimlardagi harakatlarda axborot xavfsizligi o'ziga xos xususiyatga ega bo'lib, u axborot makoniga va uning alohida elementlariga noqonuniy maqsadlarda ta'sir o'tkazuvchi kiberjinoyatlarga samarali qarshi turish imkonini beradi. Shuningdek, Rossiyalik bir guruh olimlar tomonidan tayyorlangan maqolada "axborot xavfsizligi vositalari va usullari axborot qurollariga qarshi kurashishga qaratilgan bo'lib, ular orqali ma'lumotlarga ruxsatsiz kirish, o'zgartirish, yo'q qilish, nusxalash, blokirovka qilish, tarqatish, ta'minlash yoki boshqa noqonuniy harakatlar, axborotdan foydalanish tartibi buziladi va ma'lumotlarga umumiy salbiy ta'sir ko'rsatiladi axborotni qayta ishlash vositalari ta'sir qiladi. Axborot xavfsizligini ta'minlash bo'yicha chora-tadbirlar majmuini o'z ichiga oladi [4:36-40], deyiladi.

Axborot texnologiyalari asrida axborotning muhimligini inobatga olingan holda, uni himoyalash bugungi kunda har bir tashkilotning dolzarb vazifasiga aylanganligini ko'ramiz. Rossiyalik olimlar M.V Buynevich., V.V Pokusov., K.Y. Izrailovlar ta'kidlaganidek, "Ma'lumotlarning maxfiyligi va yaxlitligi, uning vakolatli foydalanuvchilar uchun mavjudligini ta'minlash. Butunlik axborotning sifati va xossalarining saqlanishini, konfidensiallik ma'lumotlarning maxfiyligini va alohida foydalanuvchilar tomonidan ma'lum ma'lumotlarga kirishini ta'minlashni, mavjudlik esa ma'lumotlar sifatini bildiradi, bu ma'lumotlarning ma'lum bir foydalanuvchi tomonidan tez va to'g'ri olinishini belgilaydi"[5:66-70] deyiladi. Olimlarning fikriga ko'ra himoya choralari tashqi va ichki manbalardan axborot hujumlarining oldini olishga qaratilgan bo'lishi kerakligi ta'kidlanadi. O'zbekistonlik tadqiqotchilar G.K. Zaripova, J.J. Ramazonov quyidagi fikrlarni bildiradilar "zararli

dasturlarga qarshi samarali kurashish axborot xavfsizligiga tashqi tahdidlardan himoya qilish uchun kompleks yondashuvni talab qiladi. IT bozorida axborot xavfsizligiga to'rtta asosiy tahdid mavjud: antivirus dasturlari, korporativ tarmoq xaritasi, shaxsiy omborxonalar, va hujumni yumshatish tizimlari. Bu resurslardan to'g'ri foydalanish, shubhasiz, axborot xavfsizligini ta'minlaydi"[6:1-4], deyiladi. Rossiyalik tadqiqotchilar M.V. Buynevich., V.V. Pokusov, K.Y. Izrailov maqolalarida tarflashicha, "Xavfsizlik choralari potensial tahdidlarga mos ravishda qo'llanilishi va texnik jihatdan bir-birini to'ldiradigan keng qamrovli xavfsizlik tizimi sifatida ishlashi kerak [7:66-73], deyiladi.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, Axborot xavfsizligining mohiyati jamiyat va iqtisodiyotning normal rivojlanishi uchun shart-sharoitlarni yaratishga qaratilgan axborot resurslaridan foydalanish bilan bog'liq ustuvor manfaatlarga nisbatan faol himoyani rivojlantirishdan iborat bo'lib, axborot xavfsizligini ta'minlash muammosini hal qilish tashkiliy, qonunchilik va dasturiy-texnikaviy chora-tadbirlardan foydalanishni talab qilishini hisobga olinadigan bo'lsa ular birgalikda qo'llanilishi kerak, chunki agar ushbu jihatlar e'tibordan chetda qolgan taqdirda, axborotga bo'lgan xavfning o'ritishi yoki axborotni yo'qotish ehtimoli yuzaga keladi, shunday ekan jamiyatning zamonaviy hayotidagi roli tobora muhim ahamiyat kasb etayotganligi har birmiz uchun dolzarb masaladir.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Грачева Е.А. Информационная безопасность // The Newman in Foreign Policy. 2020. Т. 3, № 54 (98).
2. Устинов Д. Сущность информационной безопасности // Международный журнал гуманитарных и естественных наук. 2017. № 12.
3. Роберт И.В. Информационная безопасность личности // Труды международного симпозиума «Надёжность и качество». 2018. Т. 1.
4. Красов А.В., Штеренберг С.И., Фахрутдинов Р.М., Рыжаков Д.В., Пестов И.Е. Анализ информационной безопасности предприятия на основе сбора данных пользователей с открытых ресурсов и мониторинга информационных ресурсов с использованием машинного обучения // T-Comm: Телекоммуникации и транспорт. 2018. Т. 12. № 10.
5. Карев А.С., Бирих Э.В., Сахаров Д.В., Виткова Л.А. Проблемы информационной безопасности в интернете вещей // В сборнике: Интернет вещей и 5G. 2016
6. Зарипова Г.К., Рамазонов Ж.Ж. Информационная безопасность (обязанности) Текст научной статьи по специальности "Компьютерные и информационные науки". Педагогический науки. Журнал. №3 2021. <https://cyberleninka.ru/article/n/informatsionnaya-bezopasnost-obyazannosti/viewer>
7. Буйневич М.В., Покусов В.В., Израйлов К.Е. Модель угроз информационно-технического взаимодействия В

интегрированной системе защиты информации //
Информатизация и связь. 2021. № 4. DOI:
10.34219/2078-8320-2021-12-4-66-73.